

М. О. Притула,
аспірант кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування,
Національний університет охорони здоров'я України імені П.А. Шупика
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-31312625>
О. І. Пархоменко-Куцевіл,
д. держ. упр., професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
ORCID ID: 0000-0002-0758-346X

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.6.187

ОБГРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

М. Prytula,
Postgraduate student of the Department of Healthcare Management and Public Administration, Shupyk National
Healthcare University of Ukraine Kyiv, Ukraine
О. Parkhomenko-Kutsevil,
Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Head of the Department of Public Administration
and Administration, Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after G. Skorovoroda

JUSTIFICATION OF THE HEALTH CARE SYSTEM AS THE BASIS OF ENSURING NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

Процес формування та реалізації політики національної безпеки держави є чи не найважливішою проблемою, яка стоїть перед Україною сьогодні. Сучасні реалії вимагають від політики національної безпеки врахування реалізації державою національних інтересів у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Відповідно до законодавства України охорона здоров'я є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави. Держава формує політику охорони здоров'я в Україні та забезпечує її реалізацію.

Розвиток системи охорони здоров'я безпосередньо впливає на найважливіші показники життя. Тому сферу охорони здоров'я слід розглядати як стратегічну, враховуючи економічний потенціал держави та пріоритети соціальної політики, що забезпечують сталий розвиток держави. Стан галузі охорони здоров'я за останні роки не можна вважати стабільним. Це є наслідком нерозуміння, існування стереотипів щодо впровадження ринкових відносин та відсутності ефективних форм державного управління в цій сфері.

У статті розглянуто проблему розвитку національної системи охорони здоров'я як структурного елемента національної безпеки України. Проаналізовано проблему вітальної безпеки як ефективної системи розвитку національної галузі охорони здоров'я та досліджено структуру основних загроз вітальній безпеці в Україні. Звертається увага на роль і значення військово-медичної доктрини України, яка запроваджує єдиний підхід до створення єдиного медичного

простору на основі сучасної системи охорони здоров'я військовослужбовців усіх складових частин Збройних Сил, зокрема: на організацію надання медичної допомоги пораненим, їх лікування та реабілітацію. Наголошується, що реалізація її положень можлива шляхом розробки та реалізації державної цільової програми розвитку військової охорони здоров'я України.

The process of forming and implementing the state's national security policy is perhaps the most important problem facing Ukraine today. Modern realities require the national security policy to take into account the implementation of national interests by the state in all spheres of society's life. According to the legislation of Ukraine, health care is one of the priority areas of state activity. The state forms the health care policy in Ukraine and ensures its implementation.

The development of the health care system directly affects the most important indicators of life. Therefore, the field of health care should be considered as a strategic one, taking into account the economic potential of the state and the priorities of social policy, which ensure the sustainable development of the state. The state of the healthcare sector in recent years cannot be considered stable. This is a consequence of misunderstanding, the existence of stereotypes regarding the implementation of market relations and the absence of effective forms of state administration in this area.

The article examines the problem of the development of the national health care system as a structural element of Ukraine's national security. The problem of vital security as an effective system for the development of the national health care sector was analyzed and the structure of the main threats to vital security in Ukraine was investigated. Attention is drawn to the role and significance of the military medical doctrine of Ukraine, which introduces a unified approach to the creation of a unified medical space based on a modern system of health care for servicemen of all constituent parts of the Armed Forces, in particular: on the organization of providing medical aid to the wounded, their treatment and rehabilitation. It is emphasized that the implementation of its provisions is possible through the development and implementation of the state target program for the development of military health care of Ukraine.

*Ключові слова: охорона здоров'я, воєнний стан, система охорони здоров'я, національна безпека.
Key words: health care, martial law, health care system, national security.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Процес формування та реалізації політики національної безпеки держави є чи не найважливішою проблемою, яка стоїть перед Україною сьогодні. Сучасні реалії існування України як незалежної держави вимагають у реалізації політики національної безпеки враховувати реалізацію державою національних інтересів у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Розвиток системи охорони здоров'я безпосередньо впливає на найважливіші показники життя. Тому сферу охорони здоров'я слід розглядати як стратегічну, враховуючи економічний потенціал держави та пріоритети соціальної політики, що забезпечують сталий розвиток держави.

Стан галузі охорони здоров'я за останні роки не можна вважати стабільним. Це є наслідком нерозуміння, існування стереотипів щодо впровадження ринкових відносин та відсутності ефективних форм державного управління в цій сфері.

Як бачимо, постає проблема наукового дослідження сутності та змісту системи охорони здоров'я як складової соціальної безпеки держави крізь призму окреслення теоретичного осмислення проблематики соціального забезпечення, правової характеристики законодавчого поля системи охорони здоров'я в Україні, вивчення проблем незбалансованості останньої та впровадження пропозицій щодо вдосконалення системи охорони здоров'я з метою посилення національної безпеки держави.

Проблема сучасного українського суспільства полягає в тому, що кризова ситуація у сфері охорони здоров'я та соціального захисту населення, а звідси небезпечне погіршення фізичного та психічного здоров'я населення, поширення наркоманії, алкоголізму та соціальної захворюваності не вважаються загрозою національній безпеці, сталому розвитку українського суспільства в соціально-гуманітарній сфері. Тому необхідно розрізняти економічну, соціальну безпеку та безпеку життя та

Рис. 1. Структура Міністерства охорони здоров'я України

Джерело: [4].

зосередити увагу на останній з метою забезпечення якісного формування та розвитку людського капіталу України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми забезпечення національної безпеки досліджують науковці О. Білорус, О. Бодрук, В. Борщ, О. Власюк, Н. Нижник, Г. Ситник, І. Гузенко, В. Шлимко та ін.. Проте аналіз науково-теоретичних доробків вищезазначених вчених дозволив зробити висновок, що попередні наукові дослідження приділяли увагу лише деяким проблемним питанням у сфері охорони здоров'я. Важливість системи охорони здоров'я як одного з основних елементів національної безпеки України потребує поглибленого дослідження, оскільки наразі вона є недостатньо дослідженою.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є теоретичне обґрунтування системи охорони здоров'я як складової національної безпеки держави, шляхом розгляду сутності та формулювання визначення поняття "національна безпека держави", розкриття змісту, функціональної основи та недоліків

нормативно-правового регулювання системи охорони здоров'я, а також детальний аналіз перспектив удосконалення системи охорони здоров'я як елемента національної безпеки держави.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Відповідно до Закону України "Про національну безпеку України" у Статті 1, пункті 9 зазначено, що національна безпека України — це "захист державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз".

У положеннях Закону України "Про національну безпеку" зазначено, що основною метою забезпечення національної безпеки України є захист національних інтересів, спрямованих на поступальний демократичний розвиток, сталий розвиток країни та забезпечення сприятливих умов життя її громадян. Отже, Законом передбачено, що для захисту національних інтересів необхідно забезпечити економічну, соціальну та політичну безпеку, а також безпеку людей від техногенних, природних та соціально-політичних загроз [1].

Об'єктами національної безпеки є: людина і громадянин — їх конституційні права і свободи; суспільство — його

духовні, морально-етичні, культурно-історичні, інтелектуально-матеріальні, інформаційні цінності та навколишнє природне середовище і природні ресурси; держава — її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність.

Суб'єктами забезпечення національної безпеки є Рада національної безпеки і оборони України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади.

Події, які охопили Україну та світ у 2020 році, а саме: пандемія, спричинена поширенням вірусу COVID-19 з усіма супутніми наслідками, та повномасштабне вторгнення Росії на територію України з 24 лютого 2022 року, ще раз довели і вказали, що проблема національної безпеки є значно ширшою, а основою економічної та соціальної безпеки є безпека людини, її життя та здоров'я, на яку в свою чергу впливає рівень розвитку та ефективність державного управління національною системою охорони здоров'я.

З конституційного визначення України як соціальної держави, політика якої спрямована на створення умов для забезпечення гідного рівня життя людей, та з положень статті 49 Конституції України, впливає що обов'язком держави є забезпечення громадянам права на охорону здоров'я [2]. Законодавство України в галузі охорони здоров'я ґрунтується на Конституції України.

Одним із найважливіших завдань сучасної держави є охорона здоров'я населення. Цьому питанню необхідно зайняти пріоритетне місце в державному управлінні та державній політиці шляхом затвердження концепції постійного вдосконалення національної системи охорони здоров'я та комплексної стратегії розвитку з визначенням основних завдань, напрямів, принципів і пріоритетів, спрямованих на досягнення мети державної політики в галузі охорони здоров'я та її завдання, закріплення конституційних і законодавчих засад охорони здоров'я, встановлення нормативів і обсягів бюджетного фінансування, створення системи відповідного кредитно-фінансового, податкового, митного та іншого регулювання [3].

Основні поняття побудови системи охорони здоров'я визначені ст. 4 Закону України "Основи законодавства України в галузі охорони здоров'я" (див. Рис. 1). Закріплений у Законі тип системи охорони здоров'я базується на засадах англійської моделі, яка поступово впроваджується як у законотворчість, так і в медичну практику, і проявляється у формах сімейної та приватної медицини, страхування, — джерела фінансування та високі соціальні стандарти.

Управління системою охорони здоров'я здійснюється МОЗ України та іншими центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані відомчі заклади охорони здоров'я, органи місцевої державної адміністрації та місцевого самоврядування, Академія медичних наук України. Окрім державних органів, безпосередньо пов'язаних зі сферою охорони здоров'я, ця система функціонує також завдяки контрольно-управлінським функціям інших державних інституцій, а саме Президента України (зокрема через призму діяльності Адміністрації Президента України, Рада національної безпеки і оборони України), Верховна Рада України (зокрема Комітет Верховної Ради України з питань охорони здо-

ров'я), Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Кабінет Міністрів України (зокрема через діяльність відповідних міністерств та інших центральних органів виконавчої влади), Генеральної прокуратури України та її органів на місцях, органів судової влади України [4].

Розв'язана Російською Федерацією повномасштабна війна завдала значної шкоди системі охорони здоров'я України. Йдеться про зруйнованість медичної інфраструктури, нездатність дотримуватись стандартів профілактики та лікування, нестачу медичного персоналу в окремих регіонах, розрив матеріально-технічного зв'язку, що унеможлиблює забезпечення населення медичними засобами своєчасно та в повному обсязі.

У зв'язку з тим, що попит на медичні послуги в різних регіонах суттєво змінився у зв'язку з переміщенням значної частини громадян всередині країни та за кордоном, поглибилися диспропорції в ресурсному забезпеченні галузі охорони здоров'я.

Так, за даними ООН, за рік повномасштабного вторгнення було підтверджено 473 атаки на заклади охорони здоров'я, в результаті яких загинули щонайменше 98 осіб і 134 були поранені. Пошкоджено понад 927 медичних закладів, понад 400 знаходяться на тимчасово окупованих російськими військами територіях, зруйновано 123 медичні заклади. Водночас на кінець 2021 року в Україні було близько 3 тисячі медичних закладів. Станом на початок 2023 року відновлено 85 закладів охорони здоров'я, ще 209 перебувають на реконструкції. Пріоритетом МОЗ є відновлення послуг для населення, зокрема для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та робочих місць для медпрацівників. З метою зміцнення потенціалу закладів охорони здоров'я продовжується будівництво мережі мобільних амбулаторій, хоча великий попит на них залишається у Вінницькій та Хмельницькій областях, які є одними з лідерів за кількістю ВПО. Зараз майже третина (30%) внутрішньо переміщених осіб мають проблеми з доступом до медичного обслуговування.

На реалізацію стратегічних і тактичних дій у рамках реформування системи охорони здоров'я України впливає багато факторів. Забезпечення населення лікувально-профілактичною допомогою в достатній кількості і якісно залежить від матеріально-технічної забезпеченості закладів охорони здоров'я, професіоналізму і кваліфікації лікарів, психологічної готовності населення до надання їм допомоги. Проте, однією з обов'язкових умов належної якості медичної допомоги є фінансове забезпечення, яке є одним із головних чинників, що впливають на розвиток охорони здоров'я та соціально-економічні результати галузі [5].

Система охорони здоров'я в Україні повністю розбалансована, а запроваджена медична реформа через відсутність цілеспрямованості, систематичності та злагодженості змін вносить ще більший хаос і, на жаль, загострює такі основні проблеми:

- колапс правового регулювання у сфері охорони здоров'я;

- нерозуміння того, що ми маємо, що відбувається сьогодні і що принесе реформа завтра, і як наслідок — несприйняття медичної реформи населенням та медичними працівниками;

— висока вартість медичних послуг і неможливість оплати послуг;

— низька якість медичних послуг;

— швидка втрата кадрового потенціалу галузі у кількісному вимірі та недосконалість інструментів, підвищення кваліфікації тощо;

— проблема доступу до медичної допомоги, особливо в сільській місцевості;

— брак фінансових ресурсів для розвитку медицини та всієї сфери охорони здоров'я.

Реалії сьогодення свідчать про необхідність суттєвого оновлення поглядів на державне регулювання у сфері охорони здоров'я. Поряд із збереженням ставлення до медичної діяльності як до однієї із соціальних функцій держави останнім часом виникли та зміцнилися тенденції щодо охорони здоров'я громадян як фактора забезпечення національної безпеки України. Є багато передумов, які вказують на необхідність зміни пріоритетів щодо основних напрямків державного регулювання у сфері охорони здоров'я.

Основними такими обставинами є:

— урізноманітнення форм власності медичних закладів, де громадяни можуть скористатися медичною допомогою;

— віднесення окремої частини послуг, що надаються державними та комунальними центрами охорони здоров'я, до адміністративних (управлінських) послуг;

— необхідність урахування прав, свобод і законних інтересів пацієнтів та необхідність пошуку державою нових форм і методів державного управління у сфері охорони здоров'я громадян;

— доцільність зміни акцентів при визначенні державного фінансування сфери медичної діяльності в Україні тощо [6].

Оскільки розвиток системи охорони здоров'я безпосередньо впливає на найважливіші показники життєдіяльності, останню слід розглядати як стратегічну складову національної безпеки держави з урахуванням економічного потенціалу держави та пріоритетів соціальної політики, що забезпечують сталий розвиток держави.

Враховуючи вищевикладене, сьогодні можна говорити про тривале повне зрівняння та недооцінку органами державної влади як законодавчої, так і виконавчої влади у сфері охорони здоров'я для державної безпеки України, що в свою чергу призвело до повного хаосу, відсутності належного нормативно-правового регулювання у сфері охорони здоров'я та, як наслідок, відсутність якісного управління державним соціальним захистом [3].

У зв'язку з наданням якісної медичної допомоги та сталим розвитком системи охорони здоров'я постає проблема вітальної безпеки країни. Проблема вітальної безпеки полягає у створенні безпечних умов для реалізації конституційного права громадян на охорону здоров'я. Гарантією вітальної безпеки суспільства і держави є здатність системи охорони здоров'я забезпечити реалізацію права людини на життя і здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, усувати небезпеки, що загрожують життю та здоров'ю, стало функціонувати за будь-яких несприятливих умов, а також здатністю держави до захисту національних інтересів у сфері охорони здоров'я від можливих загроз [7].

Фактори, які забезпечують вітальну безпеку, включають:

— гарантії медичної допомоги та якісного медичного обслуговування;

— здійснення ефективних санітарно-профілактичних заходів;

— державна підтримка фармацевтичного сектору охорони здоров'я; державна підтримка наукової та інноваційної діяльності у цій сфері;

— ефективний контроль імпорту лікарських засобів та виробів медичного призначення;

— екологічний контроль, який передбачає створення єдиного органу контролю;

— створення відповідних економіко-правових режимів щодо запровадження економіко-правових стимулів і обмежень [8].

Питання національної безпеки не може розглядатися автономно без поняття безпеки громадян, яка забезпечується державою через політико-державні інститути, основними з яких є Збройні Сили України (ЗСУ) та інші утворені відповідно до законів України військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, органи спеціального призначення, з правоохоронними функціями (далі — Збройні Сили та інші військові формування).

Важливим елементом боєздатності та бойової готовності Збройних Сил України та інших військових формувань, поряд з їх технічною оснащеністю, є стан здоров'я військовослужбовців, збереження якого залежить від ефективності та дієвості системи їх медичного забезпечення [9].

31 жовтня 2018 року після численних розглядів, обговорень та домовленостей Урядом було прийнято Воєнно-медичну доктрину України. Переходячи безпосередньо до змісту документу, слід зазначити, що Воєнно-медична доктрина України є сукупністю поглядів, науково обґрунтованих положень, єдиних організаційних вимог до організації медичного забезпечення Збройних Сил та інших військових формувань. Вона визначає мету, принципи, засади організації системи охорони здоров'я військовослужбовців, наукового забезпечення військової охорони здоров'я, фінансового та матеріального забезпечення, а головне — відповідальність держави та органів виконавчої влади за розвиток системи охорони здоров'я військовослужбовців та забезпечення її боєздатності під час війни, що, на думку авторів, ставить її в один ряд із доктринальними документами з питань державної безпеки та оборони [10].

На цей час, з урахуванням досвіду медичного забезпечення військ в АТО на сході України та операції Об'єднаних сил, вимог керівних документів НАТО щодо медичного забезпечення, а також відповідно до сучасних поглядів на форми і способи застосування військ (сил) в операціях (бойових діях), у Головному військовомедичному управлінні опрацьована й затверджена наказом Генерального штабу Збройних Сил України Настанова з медичного забезпечення Збройних Сил України на особливий період. Ця Настанова визначає порядок організації медичного забезпечення залежно від можливостей та умов застосування військ, завдань медичної служби, режиму планування та проведення медичної евакуації, санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів, матеріально-технічного забезпечення та медичного захисту військ.

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що систему охорони здоров'я слід розглядати як один з елементів національної безпеки України. Основними кроками реформування системи охорони здоров'я мають бути:

- підвищення мотивації медичних працівників на фоні підвищення попиту на медичні послуги. Зокрема, це стосується встановлення конкурентоспроможної заробітної плати, середній рівень якої для лікарів зріс на 30%, а для молодшого та середнього медичного персоналу лише на 16%. Водночас рівень споживчих цін 2022 рік зріс на 21,9%, що суттєво нівелює ефект від такого підвищення для лікарів та свідчить про зниження купівельної спроможності молодшого та середнього медичного персоналу. Це питання є особливо актуальним через системність проблеми дефіциту молодшого медичного персоналу протягом майже всіх років незалежності України та враховуючи збільшення навантаження на СОЗ під час війни.

- Вирішення кадрового питання має бути зосереджене не лише на збереженні наявного потенціалу, а й на підготовці медичних працівників за програмами для потреб воєнного та післявоєнного періоду, зокрема у сфері фізичної підготовки, реабілітації та забезпечення ментального здоров'я.

- наявність препаратів. Через періодичне ускладнення вантажопотоку на прикордонних переходах вантажі багатьох фармацевтичних компаній затримуються при перетині кордону. Крім того, транспортування окремих лікарських засобів, сировини для їх виробництва та виробів медичного призначення вимагає дотримання температурних режимів. Вирішення цієї проблеми потребує спрощення перетину кордону для фармацевтичних товарів, зокрема надання їм права пріоритетного перетину кордону.

- У проєкті Держбюджету на 2023 рік передбачено приблизно стільки ж коштів на закупівлю ліків, скільки і на поточний рік. Якщо брати до уваги прогнозований рівень інфляції, зростання курсу іноземних валют (значна частина ліків в Україні є імпортом) та активізацію хронічних захворювань, а також появу нових захворювань серед населення, які потребують лікування, СОЗ не вистачатиме високоякісної фармацевтичної продукції [11].

- лікування психологічної травми. За словами Міністра охорони здоров'я, щонайменше 15 мільйонів людей потребуватимуть психологічної допомоги після закінчення війни. Незважаючи на те, що держава робить наголос на реабілітацію, особливо психологічну, її доступність наразі низька. МОЗ звітує про успішність деяких реабілітаційних програм Міноборони та Мінветеранів, тоді як національна політика реабілітації ще не розроблена.

- автономність закладів охорони здоров'я та децентралізований підхід до прийняття управлінських рішень. Нині відбувається поступове покращення функціональності медичної служби в умовах воєнного стану завдяки наданню повноцінної медичної допомоги в окремих регіонах України та реконструкції медичної інфраструктури [12].

Наступними кроками для належного функціонування СОЗ буде визначення поточних та прогнозованих потреб у сфері медичних послуг із відповідним перероз-

поділом ресурсів. Тому актуальними залишаються проблеми низького рівня вакцинації від багатьох інфекційних захворювань, зокрема кору, поліомієліту, а також сезонного зростання інфекційних захворювань, зокрема COVID-19. Водночас зростає потреба в організації надання медичних послуг для лікування постраждалих від бойових дій.

- правильний облік ресурсів. Зокрема, це стосується налагодження оцифрування даних та медичної статистики. Державна політика вимагає перегляду функціонування медичних реєстрів та створення моделі їх взаємної інтеграції. Проте не зрозуміло, скільки часу знадобиться для розробки такої моделі та впровадження її на практиці, оскільки наразі реєстри мають обмежений функціонал (або не функціонують взагалі). Крім того, існує ризик втрати деяких даних, якщо вони не відповідають заданій моделі, а це вплине на якість і швидкість прийняття управлінських рішень.

ВИСНОВКИ

З огляду на викладене, на нашу думку, до складових національної безпеки доцільно додати окремий структурний елемент системи забезпечення національної безпеки: "захист безпеки та здоров'я населення", сутність якого полягатиме у відображенні стану захисту фізичного та психічного здоров'я громадян та можливості відчути ефективну державну підтримку в наданні якісних медичних послуг як з боку державного сектору охорони здоров'я, так і приватної медицини. Також у цьому елементі слід звернути персональну увагу на ступінь відповідальності органів державної влади та місцевого самоврядування за незабезпечення належного захисту медичних працівників, індивідуальну відповідальність за неналежну медичну допомогу, недопущення неконтрольованого ввезення в Україну небезпечних технологій, речовин та матеріалів, збудників хвороб, небезпечних для людини, тварин, рослин, організмів, перегляд стандартів імпорту та виробництва ліків, інвестування у розвиток вітчизняної фармацевтичної галузі як стратегічної галузі для забезпечення здоров'я людини, найважливішого потенціалу держави.

Окремим структурним елементом у системі охорони здоров'я повинна стати так звана "медицина для військовослужбовців", яка включатиме якісну медичну допомогу учасникам війни, а в подальшому створення комплексів лікування та реабілітації військових. Створена на основі Воєнно-медичної доктрини України сучасна ефективна система медичного забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань стане основою медичної складової високої боєздатності та боєготовності військ і буде служити надійною гарантією забезпечення національної безпеки держави.

Література:

1. Закон України "Про національну безпеку України", (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

2. Конституція України. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Набхан О.В., Моїсєєнко Р.О. Державне управління сферою охорони здоров'я як складова соціальної безпеки держави. Інвестиції: практика та досвід. 2021. №5. С. 110-116. URL: [10.32702/23066814.2021.5.110](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text)

4. Закон України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 4, ст. 19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

5. Трансформація системи охорони здоров'я як складової національної безпеки України. Бурцева О.Є. // Вісник економічної науки України. — 2020. — № 2 (39). — С. 123—127. URL: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).123-127](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).123-127)

6. Ткачова.Н.М. Особливості державної політики забезпечення національної безпеки в сфері охорони здоров'я. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. №2. — URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1180>

7. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування: монографія / за ред. Л.С. Шевченко. Харків: Право, 2009. 312 с.

8. Пашков В.М. Проблеми правового регулювання відносин у сфері охорони здоров'я (господарсько-правовий контекст): монографія. Київ: МОПОН, 2009. 448 с.

9. Білий В.Я., Жаховський В.О., Лівінський В.Г. Воєнно-медична доктрина України як основа медичної складової національної безпеки держави. URL: [10.33099/2618-1614-2018-5-4-08-14](https://doi.org/10.33099/2618-1614-2018-5-4-08-14)

10. Постанова Кабінету Міністрів України № 910 "Про затвердження Воєнно-медичної доктрини України" від 31 жовтня 2018 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-voynno-medichnoyi-doktrini-ukrayini>

11. НСЗУ досі не готова до війни. Чому страждають і лікарі, і пацієнти? ZN.UA. 2022. 29 вер. URL: <https://zn.ua/ukr/HEALTH/nszu-dosi-ne-hotova-do-vijni-chomu-strazhdajut-i-likari-i-patsijenti.html>

12. Ukraine health crisis worsens as medics work amid shelling, WHO says. Reuters. 2022. 04 Aug. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-health-crisis-worsens-medics-work-amid-shelling-who-2022-08-04/>

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "About the national security of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (Accessed 05 March 2023).

2. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), "The Constitution of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%-80#Text> (Accessed 05 March 2023).

3. Nabkhan, O.V. and Moiseienko, R.O. (2021), "Public governance in the field of healthcare as a component of social security of the state", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 5, pp. 110—116.

4. Verkhovna Rada of Ukraine (1993), The Law of Ukraine "Fundamentals of the Legislation of Ukraine on Health Care", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (Accessed 05 March 2023).

5. Burtseva, O.Ye. (2020), "Transformation of the Health Protection System as a Component of the National Security of Ukraine", Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy,

vol. 2 (39), pp. 123—127. [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).123-127](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).123-127)

6. Tkachova, N. (2018), "State policy features of national security providing in health care", Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok, [Online], vol. 2, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1180> (Accessed 05 Mar 2023).

7. Shevchenko, L.S. (2009), Ekonomichna bezpeka derzhavy: sutnist' ta napriamy formuvannia [Economic security of the state: essence and directions of formation], Pravo, Kharkiv, Ukraine.

8. Pashkov, V.M. (2009), Problemy pravovoho rehulivannia vidnosyn u sferi okhorony zdorov'ia (hospodars'ko-pravovyj kontekst) [Problems of legal regulation of relations in the field of health care (economic and legal context)], MORION, Kyiv, Ukraine.

9. Bilyj, V.Ya., Zhakhovs'kyj, V.O. and Livins'kyj, V.H. (2019), "Military Medical Doctrine of Ukraine as the basis of the medical component of the national security", available at: <http://nio.nuou.org.ua/article/view/176290> (Accessed 05 March 2023). Doi.10.33099/2618-1614-2018-5-4-08-14

10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018), Resolution "On the approval of the Military Medical Doctrine of Ukraine", available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-voynno-medichnoyi-doktrini-ukrayini> (Accessed 05 March 2023).

11. ZN.UA (2022), "NSZU is still not ready for war. Why do both doctors and patients suffer?", available at: <https://zn.ua/ukr/HEALTH/nszu-dosi-ne-hotova-do-vijni-chomu-strazhdajut-i-likari-i-patsijenti.html> (Accessed 05 March 2023).

12. Reuters (2022), "Ukraine health crisis worsens as medics work amid shelling, WHO says", available at: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-health-crisis-worsens-medics-work-amid-shelling-who-2022-08-04/> (Accessed 05 March 2023).

Стаття надійшла до редакції 11.03.2023 р.

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net
тел.: (044) 223-26-28, (044) 458-10-73